

het förefaller icke tröttande för den som rår om det; den oländigaste backe är wacker för den, som har ett gladt barndomsminne fästadt vid hvarje sten; och jag wille wäl se det landet, som kunde vara fult, om det öppnade utsigt af det hus, der min älskarinna bodde, eller ännu heldre om hon sief stod lissleswande i förgunden af taflan. — Man må icke invända att detta intresserar är något helt annat än den känsla det sköna uppväcker, ty mennisks själ är icke afplankad som en chatull-inredning, utan deba känslor ligga inom erfarenheten osta så fullkomligt blandade, att de der omöjligent säsom i theorien kunna skiljas.

Men åfwen för ögat visar sig samma landskap så olika vid olika tillfällen. Årstiden, väderleken, ja blotta timman på dagen göra de mest genomgripande förändringar. Att bestämma hvilken Årstid som i allmänhet är wackast är en sak som hvor och en måste göra efter sin egen smak; men betraktar man dem i rent pittoreskt hänsyn, så torde sommarens med sin fullmogna klapnad och färg samt sin varma lust, och af sommaren i Sverige Augusti månad säsom culminationspunkten tillvinna sig första rummet. Att de flesta likväl äfska Våren mest kommer sig deraf att menniskan är lyckligare i hoppet än i verkligheten. Men njuter af den hufwa visheten att alla dessa svällande knoppar skola slå ut; man lisnas sief af att se huru altt waknar till lis och man utropar med förtjusning "hwad waren är fön!" om man åfwen dervid skulle nödgas tala i näsan af snufwa och wada öfwer fotterna i slask och smuts. Desutom lär man sig bäst att värdera gröntans hela skönhet, när hon efterträder den fela och listlösa wintern. Man blir så glad, när ögat först kan börja hjälpa Fantasien, att såga huru trädens skola se ut med löf på sina nakna quistar, hwardöver man förgästwes underat hela wintern. Dock hwem vill dersöre fördömma vår nordiska Wintern? mig förekommender som en huld moder, som släcker ut ljuset för de sommande barnen och breder öfver dem sitt skyddande snyttäcke, hvarunder de hvila så trygga och sorglösa midt i försörfelsen. Den hertliga sunn med sin oändliga hwithet och sin mjuka mäsa, som gör altting rent och snyggt och som mildrar alla skarpa former, erbjuder åfwen ögat mera skönhet än man i allmänhet will tillerkänna den. Tänker man dehutom på slädture och glansis, så kan man börja längta efter wintern midt i sommaren. Men den surmulna Hösten, som knappast har något annat givromål än att försöra, har med rätta få beundrare, åtminstone sedan öylena börja taga slut. Ganska politiskt insweper han ock sin fulhet i mörker och visar blott en kort stund af dygnet sitt trumprna ansigte, hvarigenom sielwa ljusets fällsvyhet gifwer det ett okadt wärde; och åfwen det kan stundom ega sitt behag att i det kolswarta mörket höra de torca löfwens ringdans och windens tjut i de nakna grenarne och nuttugglans hemsta hwiplingar. Likväl måste man vara mera ständ à la Byron än det nu är på modet, om icke detta förefaller behagligast esterat, sedan man wäl kommit in till den tresliga eldbrasan.

Men man behövver icke awakta årstidernas omväxlingar, för att finna sådana i naturen. Huru oigenkännelig kan icke inom en timma en solglänsande vue blixtwa genom en uppskigande dimma, eller en spegelblank wattenyta genom en storv. Väderleken är för naturen detsamma som Lys-

ner för själén, hvilket stämmer hela sin omgivning i sin egen ton, glad eller sorglig, utan att likväl i helswa werket i ringaste män förändra tinget. Den starkaste effect, som deba väderlekens skiften kunna åstadkomma, torde vara, då solen fastar sina affledsblickar öfwer en nejd, som från motsatt håll hotas af ett annalkande svartblått åskmoln; det är som att se en ädel själs förklaring i dödsminuten; och likväl torde en ännu hufwa känsla anslås, då solen efter ett sommarregn återkommer och speglar sig i hvarje puß, ja, i hvarje grästrå.

Att Midagen åtminstone om sommaren icke är den wackraste delen af dagen är temligen allmänt erkänt, och wi hafwa till och med hört dem som tycka att det ligger någonting hemist fä wäl i dagens som i nattens kulminationspunkt. Verkligen tyckes åfwen naturen i detta ögonblick med en slags stilla, spänd väntan frukta att den ständigt tilltagande solens växande sluttigen fall öfvervälldiga henne, och likväl ser hon med wenod att hennes åfsling åter börjar afslagna sig. Eftermiddagen är deremot bättre än eftermiddagen, emedan det är roligare att stiga än att sjunka; och Författaren till Törnrosens bok gör dersöre Svensken en stor compliment, då han säger, att det hos honom är "kl. 10 på f. m. i hufvud och hjerte", ty detta är en ännu arbetsfrisk och likväl redan sommarvarm stund som desutom icke saknar en framtid. Morgen och Afton tyckas hos mångdu rivalisera om företrädet, och denna strid afgörs icke med mindre än att man bestämmer rangordningen mellan Hopp och Minne. En skönare bild af hoppet än Morgonen med sin frishet och sitt waknande lis, gifves wäl icke. Den är en wår i smält men en wår som slipper att försödra någon winter; men ett skönt minne innebär i sig nödwendigt åfwen ett nytt hopp, och solens löste om en wacker dag är lika säkert, då hon med en molnfrä panna sänder sig aftronen förut nedom horzonten, som det är då hon uppstiger samma morgon. Det är funnit att en wacker början är någonting obeskriftligt upplysande och att wål begone är hälften hunnet; men hwad är det då att hafwa wål slutat? Åstoen på en skön dag med sin ljufria lust, som nästan läter os höra blommornas hwiplingar, sin purpurfärgade himmel, mot hvilken morgonrodnaden är matt och nästan färglös och ändtligen med sin milda swalka och sitt balsamiska blomdoft är någonting så öfwer all jemördelse lust, att till och med morgonen måste i vår tanka erkänna sin underlägsenhets. Desutom har Morgonen det icke obetydliga gravamen emot sig, att, om man will, njuta af dess skönhet, måste man vara så bittiida uppe att sömnen icke tillåter ögonen så noga skräfsta allt som sig bör. Vi så icke heller glömma Natten, ehuru wi hafva föga att orda om de utsigter, som taga sig bäst ut i kolmörker. En djup skymning har deremot sitt mystiska behag för dem, som icke är spökråda och framför allt Mänskenet, hvarvid man wäl kan hinna ledasna i beskrifningar, men aldrig i verkligheten; så wida det icke slår sig ned för beständigt i ens egen nacke.

Några åfska endast stora och widsträckta utsigter; andra åter små och instängda, eller hwad de kalla tresliga. Vi för vårt del tycka mycket om båda delarne, men wilja endast anmärka, att man icke erfar den sublima känslan af det stora i en vue, i samma män som den är obegränsad. Menniskan behövver grund för alla sina omdömen och ingenting stort kan finnas utan att det åfwen finnes ett litet. Den största

utsigt af jorden man kan se, är det öppna havet; men icke föreföll mig des städespel sublimast, när jag var ute på des rymd, så långt att jag icke såg annat än himmel och vatten; jag rynkte mig då twortom instängd uti en upp- och nedvändt spilkum, hvilken visserligen war af första slaget, men som ändå tycktes mig vara alltsör liten; det war någotint nedtryckande i den ranken att jag nu såg så mycket ett menskligt sätta från en punkt kunde fatta och att jag ändå i siflswa verket såg så litet. Deremot då jag från stranden af en liten lugn vit såg huru bortom de närmsta gröna och leende holmarne lågo andra, kala och genom afståndet blänande och huru de yttersta endast dunkelt syntes såsom en liten strimma och då jag ändå långt bortom denna såg här och der en glänt af havets jemna horizontlinea, då fannade jag djupt storheten af des anblick. Vill man deraf rätt njuta af det stora i naturen så lät ögat se en del och Fantasien ana resten. Dock är jembsörfelen af två stora föremål mera upplyftande än contrasten mellan ett stort och ett litet och vi kunnar aldeles icke medgissa. Bulwers förmenande att "a narrow Stream, with mont Blanc alone towering at its side, would be the grandest spectacle in the world." En sådan liten bäck skulle nemlig kunna ega behag såsom en detalje af verket, men aldeles icke såsom en contrast. Nej tag och lägg Mont Blanc vid havsstranden så skall man få se något stort.

Efter wi nu helt oförhappandes kommit upp på Europas högsta punkt, vilja vi anmärka om utsigter från höga berg i almanhet att de, ehuru förtiusande de osta genem sin widskräckhet och rikedom kunna vara, likväl äro långt ifrån att vara felskra. Ty om jag åwen derifrån får på en gång se flera wackra saker än på jemna marken, så förlorar dock hvar och en sak för sig till en vis grad sin schönhet, emedan jag ser den uppstrån och i en slags förföring. Det tyckes nemligien af försynen vara så bestämdt, att hela naturen visar sig förnäst för människan, då hon stor på sin egen ståndpunkt, rak och ledig, utan att hvarken klättra sig upp öfwer, eller lägga sig ned under föremålen. Den ena människan är wackra för den andra vid samma höjd, och likväl de öfriga djuren, hvaribland t. ex. hästen onekligen är fulast för sin ryttare och för den som trampas af honom. De djur deremot som krypa på marken och siefmant lätta sig ses uppstrån tyckas vara wackra på ryggen t. ex. insecterna. Så är det åwen med den löslosta naturen; blommorna på marken wända sig ja frivilligt upp mot människans ansigte; men trädet, som är högre än människan, är wackra då man ser det från samma höjd som des ham, likväl på så långe afstånd att jag kan i blicken fatta des helhet. En tillstående wattenyta är wackra sedd i projection, men ett wattenfall i profil, och huru mycket schönare är icke ett berg sedt från des fot än från dess topp, särdeles om det är kalt och således en icke naturlig wistelse-ort för människan. Detta förhållande är lika saunt som naturligt och det skulle mycket bidraga till smakens renande om man wore mer ta uppmarksam deruppå. Helt annat wore det om wi wore foglar; då borde wi af samma skäl ålsta att havwa allting under oss. — Men utsigten från de höga bergen havva ännu en sak emot sig. Då nemligien des första förtjenst består derunt att den är fri, så följer deraf att alla de närmaste föremålen, som kunde skimma, måste vara sima, eller borisslade och derigenom förlorar jag alla de herrliga, finare detailerna i naturen; hvilka endast på kortt afstånd kunna skönjas, och man kan så-

ledes endast njuta af des maha. Man märker tydligast, om man will måla en sådan stor vue utan förgrund, att den just saknar det som Lysten kallar "Mahlerisch."

Ett nästan oestriggigt wilkor för ett wackert landskap är des variation. Midt inuti en fog erfärs jag en dyster känsla om åwen hvorje träd är wackert och på en fri slätt trängtar ögat förgåwes efter någon hwiopunkt. Blandningen af vatten och land är af ett särdeles behag, ishunerhet då det förra icke är alltsör öfvervägande, utan endast en "landets gäst" såsom Geijer kallar det. En lugn wattenyta i ett landskap är hwad ögat är i ett menniskoäugte, derunt himmelen, som är landskapsens själ, speglar hela sitt djup och sin klarhet. Likasom, widare, ögonhår icke får saknas då ett wackert öga, så är dock en sjö wackast om lummiga träd beskugga des stranden, ja, om des skönhet skall lysa i sin fullaste glans, bör den till och med ligga i en dal, såsom ögat mellan pannbenet och näsan. Att vara windbögd är fult och likaså är en sjö mindre wacker om vinden bringar vattnet ur sitt jemna läge, ehuru en storm i och för sig erbjuder på havet en sublim anblick. En skönhet af ett annat slag är ett vattenfall; wi se här huru vattnet med raslös ifwer, men dock med vändlig grace sträfvär till ett mål; då det deremot i stormen endast af ilsk tyckes lemma sin overksamhet. Känslan af friskhet är i all mänhet vattnets största behag och i detta afseende är wattenfallet främst, emedan det tyckes verkligt genom sitt fina ståndande skum, söka släcka naturens torst, hvilket deremot en sjö endast loswar att den kan. Wattenfallet är en ädel handling och sjön en ädel tanka. En ström eller å är en förmelding, af sjö och watterfall och kan ega både behag, ehuru oft i miniature, samt tillägger ett eget genom sina stränders grazieusa kröningar.

Det som i någon mår ersätter vattnet i de vuer, de det saknas, är en Slätt och vi vilja icke engång fördömma deras smak, som anse en sådan huswudsaklsgare för en wackra utsigt än det förra, ehuru båda tillsammans onekligen är det aldrabästa. Slätten bör dock icke vara obegränsad, utan aldeles som en sjö havfa stränder och holmar, bildade af höjder eller träd, mellan hvilka ångarnes gräs och åkrarnes färdet hårma böjhornas lek. Allting på ett slätt bör åwen vara grusperodt, för att vara wackert; ett enskata hus är der mycket ofrestig och ett enskata träd är vis a vis slätten föga hättre. En wåg med sin allée, som lindar sig som ett band öfwer slätten är dock osta en ögonfågnad, och till och med våra öfwerlagade svenska gårdesgårdar förefalla mig på något afstånd icke obehagliga. Det ger en slags husrighet att scenen att kunna räkna ut huru stort fält den gården har att förda; huru stort svängrum hästarne havva i sin hage o. s. v.

Denna hemkänsla, som åsynen af Menniskans werk i naturen gifver oss, är just det som utgör deras förnamsta skönhet i ett landskap. Då jag i en ödslig fog ser en liten jordlapp af menniskohand eröftrad från naturen, så tänker jag med ndje, att jag åwen i denna wilhet skulle kunna få mina behof tillfredsställda; och då jag i en leende dal ser ett välbygdt ställe, så glädjer mig den föreställningen att jag kan de bo der och hvorje stund njuta den ungiswande neideas ihusning. Wid de anläggningar, som icke trifwas jeepie den

fråa naturen; utan förändra henne, måste jag söka skönheten ur en annan synpunkt, och jag får då icke längre betrakta naturen såsom sadan, utan såsom ett blott verktyg åt mening. Med iakttagande deraf behöfver man icke anse sig fördig att föneka skönheten af t. ex. en Transsik park. Man räder ju icke suicketen som för sina behof icke blott synpar nian rent af förför trädern; hvarföre bör det icke då tillåtas mig att begagna ånnu en af trädets egenskaper, des lî, till mina ändamål. En klippt allée är världen endast ett bygdt hvalf, men det är ett wackert hvalf; en wattenkonst är endast en zirat, men den har naturens grace; och ingen salon har wackrare tapeter än en lössal. — För hrigt behöfver meningstan i en florartad natur endast laga att hennes anläggning blir wacker i och för sig helsel, emedan den då aldrig kan stada naturen. Den minsta foja, som hängt sig fast på en brådstörande klippa gör der effect likaväl som den stoltaste borg, hvilken tyckes likasom drönen slagit sig ned på sin rot. I en smäck natur deremot kan det hånda att ett litet rödmålade trädhus ökar ett behag som blir nedtryckt, om man lägger dit ett stort sott.

Vi sysselsätta oss med ett ämne, sem icke kan uttömmas, man slutar dersöre icke förr än man är trött, och af billig fara hänga att detta torde hånda låsaren förr än författaren, vilja vi nu sjunga den sista versen, ehuru wi måste hedja om ur sagt, att den likasom de föregående blir på prosa. Goethe säger att den, som en gång sett Neapel, kan aldrig bli swulstförmigt olycklig. Den känsla, som förestawat denna tan ka, är sublim, men yttrandet är icke desto mindre paradot. Vi skulle heldre vilja säga, att den som lär sig se naturen med något mera än sina fem yttre sinnen, eller, för att helsel, wa vara paradox, den som fatter den lîflosa naturens lîf, han har en källa till trost, som aldrig förtorkar; en altid öppen vänskapens famn, som ej af döden kan bortsättas och en förtrogen, mera osvikelig än ungdomshoppet och kärleken helsel.

hvilken corrigerat Weisses upphödelsiska system. Alla de hundradela's ästhetici, som ingenting eget hörde, dro fölbgängna. — *Bihang*. Om Svenesk Adolfs Theoriens Historia. I Noten hämmer förf. till Återboms framställning af Ehrenswärd och sin egen af Thorilds ästhetiska åsifter, som ursprungligen var en del af det nävarande arbetet. Denna afdelning börjar med Benj. Höijers system 262—270, sedan exponeras Almqvists genialistika synete i Hernies om den poetiska fugan och det i Svea om de Gamles och Mwares Vitterhet. Därpå följer Återboms ästhetiska system, förra gången framställt och dertill af honom helsel, 4 ark. Som det kan vara intressant att se de ästhetiska åsifter, som den romantiske skolans hufvudman hyllar, så will förf. i Eos snart ge en exposition derat. Sist framställs Öhrvros åsifter. Detta talat sätter man wera, att denna bok utgör en redaction af offentliga akademiska föreläsningar i Uppsala under höstterminen 1837, afwensom en schematisering giswes af KonstTheoriens olika rigningar och ett försvar dersöre att förf. icke bisogat vid hvarf system en widlystig kritik veröfver. "Historiska objektiviteten skulle ha sätts. Denna fördrar att hvarje system skall rent återges, utan widhäftade kritiker, emedan enligt den historiska continuitetens lag det förhående systemet eller de förlade systemerna är de allra bästa Recensenter öfver de eller det föregående. Låsarens helselvälfärd måste uppehållas, om en filosofisk bok skall vara fruktbarande. Dessutom har man haft tillfälle att se, hvarf denna bredordiga kritik ledt skolans kritiker i de filosofiens historier, som ifran den rigtigt. Skolans individens dom är dödlig, historiens ewig. All construction af historien är redan tillbörligen brannmärkt. etc." — *Eftertal* slutar sålunda: "I allmänhet torde förf. böra, såsom grund för ett mildt omdöme öfver sitt arbete, nämna sina tillkommande Recensenter om hvaraf de trolagen redan wera, att arbetet är det första försöket till Konst Theoriernas Historia, såsom ämne för ett fullständigt och helsständigt arbete. Millers här citirade bok afhandlar blot Grefernas KonstTheorier. Inledningen na i wara Ästhetikor om Ästhetikens historia utgöra vanligen blot nägra blad. — Den mōda, som härpå är nedlagd, fördrar ofc sit erkännande. Denna mōda var icke obetydlig. Hela den nyare tidens konsttheoretiska historia war ett aldeles obearbetadt fält. Förf. måste helsel genomgå och excrepera ur alla de ästhetiska skrifter, som härupprämas. Förf. nämner det, för att få sin dom, om artilliga fel skulle förgrymma. Recensenterna, ej mildrad, men humant uttalad, ej för att skaffa sig ett berömmande ord, ehuru han dock väl känner de all heder värdia. Tyska arbetsbiens valspråk: "Seines Fleibes darf Jedermann sich rühmen,"

Litteratur.

Konst-Theoriernas Historia. Af C. J. Léonström. Sednare Häftet. Ups. 1839. 1. 8. Bco. Förra Häftet. 40 fl.

Innehållsförteckning. Slutet af Schellings Theori, en blick på Goethes, Schillers och Jean Pauls, och Romantikernas (de Tyska och särskilt om Victor Hugo) Theori. Derefter följa de speculativa och egentliga Ästhetici: Af sc. S. 159—170, Solger 170—201, fullständigt framställt efter föreläsningar utg. af Heyne, så att denna exposition både underlättar studium af Solger, Hegel 201—230, hvars viktigaste, förra del af Ästhetiken här är widlystigt exponerad; derefter följer 230—242 Fischer, som medlande mellan Solger och Hegel i sin intressanta bok Weber das Erhabene und Komische, 1837 har både speculativt innehåll och klar form, Weiss 242—256, hvars skolastiska form förf. soga kunnat mildra, samt Ruge,

Till salu finnes: 1. Molitorius' om KonstTheoriernas Historia. Af C. J. Léonström. Upsala 1839. Förra Häftet 40 fl. Sednare Häftet 1. 8. Bco.

Gefle, hos M. P. Lundin. 1839.